PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA

pääsihteeri Karanko 1.10.2026

Eduskunta
Ulkoasiainvaliokunta

PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY:N LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ LAIKSI PUOLUSTUSTARVIKKEIDEN VIENNISTÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (HE 149/2026 vp)

1 YLEISTÄ

PIA ry kannattaa puolustustarvikkeiden viennistä annetun lain päivittämistä. Ajantasainen ja ennakoitava vientivalvontalainsäädäntö ja käytännöt ovat edellytykset kaikille alan vienneille. Siten on tärkeää, että laki päivitetään vastaamaan nykyistä toiminta- ja turvallisuusympäristöä. Kannatamme lakiluonnoksen tavoitteita edistää kansallista turvallisuutta ja viennin vastuullisuutta. Aloite yleisestä vientiluvasta puolustustarvikkeiden vientiin on erityisen tervetullut.

Tuemme EK:n lausuntoa asiassa.

Näemme esityksissä myös haasteita, joihin toivomme valiokunnan kiinnittävän huomionsa. Nämä liittyvät seuraaviin:

1. ns. vapautusmenettely (20 §)
2. lupaviranomainen (20 §)
3. hakijaa koskevat vaatimukset

Kiinnitämme erityistä huomiota myös lupaharkinnan yleisiin edellytyksiin (9 §). Hallituksen esityksen mukaisesti: *”Edellä 2 luvussa tarkoitettu lupa myönnetään tai julkaistaan vain, jos se on Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan mukaista eikä se vaaranna Suomen turvallisuutta taikka kansallista puolustuskykyä.”*

Sanamuoto rakentuu negatiiviseen testiin, mistä voi syntyä tulkinta, että kansallista puolustuskykyä tarkastellaan vain lyhyen aikavälin materiaalisaatavuutena eikä niinkään pitkän aikavälin teollisena suorituskykynä. Säännöksessä tulisi tunnistaa, että kotimaisen puolustuskyvyn ylläpito edellyttää myös kilpailukykyistä, kansainvälisesti toimivaa puolustusteollista ja teknologista perustaa. Vientitoiminta ei siten ole ainoastaan puolustuskyvyn kannalta mahdollinen riskitekijä, vaan sen keskeinen edellytys. Tämä näkökulma on Ruotsin vientivalvontalainsäädännön[1][2][3] lähtökohta ja Ruotsissa viennin positiiviset vaikutukset maan puolustuskyvylle ja puolustusteollisuudelle tunnistetaan vientilupaharkinnassa.

Esitämme siten strategisempaa kirjausmuotoa 9 §:ään Ruotsin mallin mukaisesti: ” *Edellä 2 luvussa tarkoitettu lupa voidaan myöntää tai julkaista, jos se*

[1] Lag (1992:1300) om krigsmateriel (Krigsmateriellagen)
[2] Förordning (1992:1303) om krigsmateriel (Krigsmaterielförordningen)
[3] Ruotsin hallituksen vientiohjeet (*Riktlinjer för utförsel och annan utlandssamverkan med krigsmateriel*

on Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisten tavoitteiden mukaista. Lupaharkinnassa arvioidaan viennin kokonaisvaikutukset Suomen turvallisuudelle, kansalliselle puolustuskyvylle, huoltovarmuudelle sekä puolustusteollisen ja teknologisen perustan ylläpitämiselle. Kansallista puolustuskykyä arvioitaessa on otettava huomioon sekä puolustusvoimien välittömät tarpeet että kotimaisen puolustusteollisuuden pitkän aikavälin toimintaedellytykset."

2 YKSITYISKOHTAISET HUOMIOT

2.1 Puolustushallinnon sisäinen vapautusmenettely (20 §)

Pidämme ymmärrettävänä tavoitetta suojata korkean teknologian osaamisen ja suorituskykyjen vientiä. Erityisesti ymmärrämme intressin sellaisia järjestelmiä kohtaan, joiden kehittämiseen Puolustusvoimat on osallistunut ja joka on Puolustusvoimien käytössä. Ehdotettuun 20 §:ään sisältyvään lausuntomenettelyyn liittyy kuitenkin yritysten näkökulmasta merkittäviä ennakoitavuus- ja oikeusvarmuuskysymyksiä.

Huomautamme, että **Puolustusvoimat pystyy aina turvaamaan Suomen turvallisuusintressit sopimuksellisin järjestelyin yrityksen kanssa, jolloin ei ole mielekästä, että vientivalvontaprosessissa vielä erikseen tehtäisiin tällaista pohdintaa. Siten kyseenalaistamme vapautusmenettelyn tarpeen osana vientivalvontaprosessia emmekä tue sen asettamista.** Käytännössä jo nyt jokaisessa Puolustusvoimien hankintasopimuksessa, johon sisältyy Puolustusvoimien ohjaamaa kehitystyötä, määritellään, miten yritys voi kaupallisesti hyödyntää hankkeessa syntyvää immateriaalista pääomaa.

Olemme huolissamme Hallituksen esityksen perusteluista, jotka näkemyksemme mukaan antavat huomattavan laajan tulkintamahdollisuuden vapautusmenettelyn käytölle. Perusteluiden mukaisesti *"Puolustusvoimien voitaisiin katsoa olleen mukana kehitystyössä myös silloin, kun teknologia on kehitysvaiheessa räätälöity nimenomaan Puolustusvoimien tarpeisiin Puolustusvoimien rahoittamana tai ohjaamana, vaikka varsinainen kehitystyö olisi tapahtunut yrityksen toimesta. Lähtökohtaisesti Puolustusvoimien osallistuminen tuotteen kehittämiseen tapahtuisi tuotteen suorituskykyvaatimusten, testauksen ja kehityksen ohjaamisen muodossa."* Huomautamme, että ideaalitilanteessa tapahtuu juuri tällaista ohjausta sekä kotimaisissa että ulkomaisissa hankkeissa. Ideaalitilanteessa Puolustusvoimat osallistuisivat esimerkiksi kansainvälisiin kehityshankkeisiin nykytilaa vahvemmin nimenomaisesti suorituskykyvaatimusten ja kehityksen ohjaajan roolissa. Tällaisenaan muotoilu voisi heikentää suomalaisen teollisuuden vientimahdollisuuksia sekä mahdollisuutta osallistua kansainvälisiin kehityshankkeisiin.

Vaikka esityksessä todetaan, ettei Puolustusvoimien lausunto sido lupaviranomaisia, on käytännössä olemassa riski, että lausunnosta muodostuu tosiasiallisesti ratkaiseva kannanotto. Huolenamme on, että Puolustusvoimat tarkastelee yksittäisiä vientilupahakemuksia vain oman teknologisen suorituskykynsä kannalta eikä ota riittävästi huomioon viennin muuta merkitystä esimerkiksi ko. järjestelmän jatkokehittämiselle, uusien järjestelmien luomiselle tai sotilaalliselle huoltovarmuudelle. Menettely voi siten käytännössä muodostua eräänlaiseksi tosiasialliseksi veto-oikeudeksi, vaikka sitä ei sellaiseksi muodollisesti säädetä.

Siten ehdotettu lausuntomenettely saattaa käytännössä kannustaa yrityksiä kehittämään tuotteistaan erillisiä kotimaan ja viennin versioita. Yritysten näkökulmasta tämä voi olla rationaalinen tapa hallita epävarmuutta, jos Puolustusvoimien kanssa kehitettyyn ja Puolustusvoimien käytössä olevaan versioon liittyy myöhemmässä vaiheessa vaikeasti ennakoitava vientirajoitus. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa Puolustusvoimien käytössä olevaa järjestelmää ei kehitetä vastaavalla tavalla kuin vientiversiota. Kahden eri version ylläpito ja kehittäminen lisäävät yritysten kustannuksia merkittävästi ja heikentävät siten niiden kustannuskilpailukykyä.

Menettelyn ennakoitavuuden vuoksi on siten erittäin tärkeää, että mahdolliset teknologian vientiin liittyvät periaatteelliset rajoitteet tunnistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa –jo teknologian kehitysyhteistyön aikana.

Arviomme mukaan tällaisia tapauksia ei ole useita, joten Puolustusvoimien arvion yksityiskohdat tulisi avata kyseiselle yritykselle ja yrityksellä tulisi olla mahdollista käydä lausunnosta jatkokeskusteluita ja valittaa sen perusteella tehdystä päätöksestä.

Esitämme siten, että jos vapautusmenettely otetaan käyttöön, tulee Puolustusvoimien arvio avata kyseiselle yritykselle ja yrityksellä tulee olla mahdollista käydä lausunnosta jatkokeskusteluita, saada tieto sen painoarvo päätöksenteossa ja valittaa sen perusteella tehdystä päätöksestä.

2.2 Lupaviranomainen (20 §)

Lakiluonnoksessa esitetään, että tuoteluokkia ML11 (elektroniset laitteet), ML21 (ohjelmistot) ja ML22 (teknologia) koskevat vientilupa-asiat siirrettäisiin ratkaistavaksi valtioneuvoston yleisistunnossa, kun viennin arvo on huomattavan suuri tai ulko- ja turvallisuuspoliittinen merkitys sitä edellyttää. Ymmärrämme esityksen perustelun sille, että ohjelmistot, teknologia ja tietyt elektroniset järjestelmät ovat nykyaikaisessa sodankäynnissä strategisesti merkittäviä. Yritysten näkökulmasta keskeinen kysymys ei kuitenkaan ole vain toimivallan jakauma sinänsä, vaan prosessin ennakoitavuus.

Jos hakemus siirtyy yleisistunnon ratkaistavaksi, siitä ei saa aiheutua merkittäviä, vaikeasti ennustettavia viiveitä, jotka vaarantavat toimitusvelvoitteiden toteutumisen tai heikentävät suomalaisyritysten asemaa kansainvälisissä kilpailutuksissa. Tämän vuoksi esitämme, että:

- ”huomattavan arvon” käsitteelle annetaan mahdollisimman selkeät ja objektiiviset soveltamiskriteerit. Hallituksen esityksessä mainittu viiden miljoonan euron raja on näkemyksemme mukaan liian alhainen. Sen sijaan **esitämme**, että huomattavan arvon raja olisi noin 25 miljoonaa euroa.
- hakijalle annetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tieto siitä, että asia on etenemässä yleisistuntoon.

Erityisen tärkeää on, että yritykset voivat jo tarjous- ja sopimusvaiheessa arvioida kohtuullisella varmuudella, millaiseen päätöksentekopolkuun hakemus todennäköisesti kuuluu.

2.3 Hakijaa koskevat vaatimukset

Kannatamme ehdotuksen tavoitetta vahvistaa vientiin liittyvää vastuullisuutta. Lakiluonnoksessa esitetään kiristyksiä yrityksen vastuihin tuntea loppukäyttäjä ja yritysten sisäisiin vastuullisuusprosesseihin. Lausuntokierroksen aikana esittämämme huoli pk-yritysten rajallisista resursseista saada luotettavaa ja ajantasaista tietoa kohdemaiden ihmisoikeustilanteesta, loppukäyttöriskeistä ja muista vastuullisuusarvioinnin kannalta olennaisista tekijöistä on otettu esityksessä huomioon.

Esitämme, että viranomaiset tukevat vaatimusten yhdenmukaista soveltamista tarjoamalla yrityksille:

- selkeät ja riskiperusteiset kriteerit siitä, milloin laajempia selvityksiä edellytetään;
- keskitetyn ja ajantasaisesti ylläpidetyn viiteaineiston tai luettelon luotettavista kansainvälisistä tietolähteistä;
- käytännön esimerkkejä siitä, millainen selvitystaso katsotaan riittäväksi erilaisissa vientitilanteissa; sekä
- mahdollisimman yhdenmukaiset vaatimukset suhteessa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnassa sovellettaviin menettelyihin.

Näin voidaan edistää sääntelyn ennakoitavuutta, tukea vaatimusten johdonmukaista soveltamista sekä vähentää yrityksille aiheutuvaa tarpeetonta epävarmuutta ja hallinnollista taakkaa. **Esitämme**, että nämä huomioidaan tämän lain perusteella tehtävässä puolustusministeriön asetukeissa sekä ohjeistuksissa yrityksille.

Kiinnitämme huomiota myös siihen, että ehdotetut uudet hakijaa koskevat velvoitteet eivät lisää hallinnollista työtä ainoastaan yrityksille, vaan voivat käytännössä kasvattaa myös lupaviranomaisen työmäärää. Jos hakemuksiin sisältyy aiempaa laajempia vastuullisuus-, asiakastuntemus- ja loppukäyttöselvityksiä, puolustusministeriön on arvioitava niiden riittävyyttä ja asianmukaisuutta tapauskohtaisesti.

Tämä voi erityisesti lain voimaantulon alkuvaiheessa johtaa käsittelyaikojen pidentymiseen, jos vaatimuksia ja niiden soveltamista ei ohjeisteta riittävän selkeästi. Pidämme tämän vuoksi tärkeänä, että lain toimeenpanossa suositaan mahdollisimman pitkälle standardoituja, selkeitä ja riskiperusteisia menettelyjä sekä yhtenäisiä arviointikriteerejä. Näin voidaan varmistaa lupamenettelyn sujuvuus ja pitää hallinnollinen lisäkuorma kohtuullisena sekä yrityksille että viranomaisille.

3 YHTEENVETO

pääsihteeri Karanko 1.10.2026

1. Esitämme muotoilumuutosta 9 §:ään Ruotsin mallin mukaisesti: ” *Edellä 2 luvussa tarkoitettu lupa voidaan myöntää tai julkaista, jos se on Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisten tavoitteiden mukaista. Lupaharkinnassa arvioidaan viennin kokonaisvaikutukset Suomen turvallisuudelle, kansalliselle puolustuskyvylle, huoltovarmuudelle sekä puolustusteollisen ja teknologisen perustan ylläpitämiselle. Kansallista puolustuskykyä arvioitaessa on otettava huomioon sekä puolustusvoimien välittömät tarpeet että kotimaisen puolustusteollisuuden pitkän aikavälin toimintaedellytykset.*”

2. Emme tue vapautusmenettelyn sisällyttämistä lakiin.

3. Jos vapautusmenettely otetaan käyttöön, tulee siihen liittyvä Puolustusvoimien arvio (20 §) avata kyseiselle yritykselle ja yrityksellä tulee olla mahdollista käydä lausunnosta jatkokeskusteluita, saada tieto sen painoarvo päätöksenteossa ja valittaa sen perusteella tehdystä päätöksestä.

4. Huomattavan arvon rajaksi asetetaan myöhemmässä säätelyssä 25 miljoonaa euroa.

5. Jos hakemus siirtyy yleisistunnon ratkaistavaksi, luvan hakijalle annetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tieto siitä, että asia on etenemässä yleisistuntoon.

6. Esitämme, että viranomaiset tukevat vaatimusten yhdenmukaista soveltamista tarjoamalla yrityksille yllä mainitsemamme tiedot tämän lain perusteella tehtävässä puolustusministeriön asetuksessa sekä ohjeistuksessa yrityksille.